

COĞRAFYA ÖĞRENMEK NİÇİN ÖNEMLİDİR? LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILARI

Why Is Geography Important To Learn? Perception Of High School Students

Dr. Ali Osman KOCALAR*
Doç. Dr. Hilmi DEMİRKAYA**

Özet

Bu araştırma, lise öğrencilerinin coğrafya öğrenmenin önemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 2013-2014 öğretim yılı ikinci döneminde İstanbul'daki bir Fen Lisesi, bir Sosyal Bilimler Lisesi ve bir Anadolu Lisesinde öğrenim gören 139 öğrenci katılmıştır. Araştırmada nitel fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır. Katılımcıların coğrafya öğrenmenin önemine ilişkin görüşlerini belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, coğrafya öğrenmenin önemine yönelik farklı kategoriler oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lise, coğrafya öğrenimi, coğrafya öğrenmenin önemi, nitel araştırma, öğrenci algısı.

Abstract

This study was carried out to indicate high school students' perception on importance of learning geography. Qualitative phenomenological method of study was used to understand the students' perception. Semi-structured interviews were used to report the perception of participants about the importance of learning geography. Interviews were conducted with 139 high school students at one science high school, one social sciences high school and one Anatolian high school in İstanbul in 2013-2014 academic year second semester. At the assessment phase, a content analysis was implemented. To analyze the data, students' definitions were categorized and the frequency of each category were determined.

Keywords: High school, geography, importance of learning geography, qualitative research, student perception.

* Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalı, ali.kocalar@marmara.edu.tr

** Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Anabilim Dalı, hdemirkaya@akdeniz.edu.tr

GİRİŞ

Coğrafya, doğa ile insan olgusu arasında bağlantı kuran bir bilimdir. Coğrafya okuryazarlığı gittikçe küreselleşen bir dünyada gelişen önemli bir beceri olarak görülmektedir. Başarı, kısmen öğrencilerin okuldaki derse yönelik ilgisine, bütünde ise bu derse yönelik kapsamlı tutumuna bağlıdır (Prokop, Prokop ve Tunncliffe, 2007).

İlki 2005 yılında yayınlanan ve 2010 yılında tekrar revize edilen Ortaöğretim Coğrafya Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, yapılandırmacı yaklaşım temelinde öğrenci merkezli ve sarmal bir yapıya sahiptir. Program, öğrencilerin yaşadıkları yerden başlayarak Türkiye ve tüm dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmalarını, gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri coğrafi donanıma sahip olmalarını hedeflemektedir. Program; (1) doğal sistemler, (2) beşeri sistemler, (3) mekânsal bir sentez: Türkiye, (4) küresel ortam: bölgeler ve ülkeler ve (5) çevre ve toplum öğrenme alanlarını içermektedir (MEB, 2010). Coğrafyacılar, özellikle, öğrencilerin incelenen coğrafi mekana ilişkin duygularına ve onların zihinsel gelişimlerinde yer-temelli eğitimin oynadığı role dikkat çekmektedirler (Santelmann, Gosnell ve Meyers, 2011). Öğrencilerin bir derse yönelik olumsuz tutum sergilemelerinin nedenlerinden birisi, okuldaki bir dersin prestiji ve toplum içerisinde o bilimsel disipline verilen değere göre değişebilmektedir (Holt-Jensen, 2005).

Kubiatko, Mrazkova ve Janko (2012) Çek Cumhuriyeti'nde yeni yürürlüğe giren coğrafya öğretim programındaki içeriğin öğrencilerin ilgisini artıracak ve coğrafyaya yönelik olumlu algı oluşturacak şekilde tasarlandığını belirtmektedirler. Herhangi bir derse karşı olumlu algı öğrencilerin akademik başarısı ve gelecek hayatlarında coğrafyaya yönelik ilgisi açısından önemlidir. Coğrafya dersine yönelik olumlu algıya sahip olmayan öğrencilerin bu dersten başarılı olabilmek için bazı problemleri olduğu aşıkardır. Diğer bilim alanlarının aksine (örn; fizik, kimya, biyoloji) coğrafya Çek toplumunda oldukça küçümsenmektedir. Genel bakış açısına göre coğrafya sadece başkentlerin isimlerini ezberleme, ülkelerin ve diğer yerlerin harita üzerindeki yerini söylemekten ibarettir (Kubiatko, Janko ve Mrazkova, 2012).

Öğrencilerin beşeri coğrafyaya ilgi duymalarını sağlamak için öğrencilerle ilişkili ya da yaşantılarına dayanan konulara vurgu yapmak önemlidir (Alberts, 2010). Çocuklar genellikle arazi gezilerinden hoşlanırlar ve dört gözle beklerler (Thompson, 2010). Haritalar, geleneksel olarak coğrafyacılar tarafından kullanılan bir anahtar olarak düşünülür. Muechrcke'nin (1981:1) Ullman'dan yaptığı alıntı şöyledir. 'Coğrafi düşünce kaçınılmaz olarak haritalarla bağlantılıdır ... eğer bir düşünceyi haritaya yerleştiremiyorsanız, coğrafi bir düşünceye sahip değilsiniz'. Günümüzde haritalar yazılım uygulamalarına dönüştürülebilmektedir ve CBS her geçen gün coğrafya disiplinin disiplinlerarası coğrafi verilerin entegrasyonu için en güçlü araç durumuna yükselmektedir (Gillen, Skryzhevskaya, Henry ve Green, 2010).

Öğretmenin sınıf içerisinde sergilediği davranışlar ile her bir öğrencinin öğrenme etkinlikleri ile ilgili mevcut performansı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu durum öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları üzerinde önemli bir etki göstermektedir (Den Broke, 2001). Chionh ve Fraser (1998) Singapur ve Avustralya'da gerçekleştirdikleri

araştırmada, coğrafya ve matematik derslerinde öğrencilerin öğretmen-öğrenci iletişiminin daha uyumlu olduğu sınıflarda öğrencilerin derse ve sınıfa yönelik olumlu tutum gerçekleştirerek sınavlardan daha yüksek notlar aldıklarını öne sürmüşlerdir.

Araştırmalar göstermektedir ki, herhangi bir derse yönelik öğrenci algıları üzerinde öğretmen ve dışsal gözlemci algılarından çok bu dersin eğitimsel çıktılarının etkisi daha büyüktür (Fraser, 1998; Brok, Fisher, Rickards ve Bull, 2006). Amerikan toplumunda lise düzeyindeki öğrenci algılarına göre, coğrafya dersi diğer derslerle karşılaştırıldığında oldukça alt sıralarda yer almaktadır (Sack ve Petersen, 1998). Buna karşın Türkiye’de son yıllarda yapılan bazı nicel çalışmalarda lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik algılarının olumlu olduğu ve diğer derslerle karşılaştırıldığında üst sıralarda olduğu belirlenmiştir (Tomal, 2010; Özdemir, 2012).

Aydın (2011) lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik akademik benlik düzeylerini değerlendirdiği incelemesinde, coğrafya dersine yönelik olumlu benlik algısına sahip öğrencilerin gerekçe olarak coğrafya dersini sevme, ilgi duyma, çalışma, derse katılım, dersi önemli bulma, dersin kolay olması, yararlı bilgiler öğrenmeyi gösterdiklerini ifade etmektedir. Buna karşın olumsuz benlik algısına sahip öğrencilerin ise coğrafya dersini sevmeme, derse yeterli düzeyde çalışmama, dersin sıkıcılığı, ezber dersi olması ve ilgilenmeme gibi gerekçeleri öne sürdükleri anlaşılmaktadır. Aydın (2012) sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin coğrafya dersinin öğretimine yönelik görüşlerini incelediği araştırmasında, öğrencilerin önemli bir bölümünün coğrafya dersinin uygulamalı bir şekilde işlenmesini, derslerin öğrenci merkezli olmasını, derslerin sadece PowerPoint sunumlarına dönüştürülmemesini, soyut kavramların somutlaştırılarak sunulmasını, öğrendikleri bilgilerin günlük hayatla daha fazla ilişkilendirilmesini, derste kitaba aşırı bağımlı kalınmamasını ve sınıfın güncel teknolojik imkanlarla donatılmasını istediklerini ifade etmektedir.

Türkiye’de ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları ve düşünceleri üzerine birçok nicel araştırma yapılmıştır (Zaman ve Coşkun, 2007; Tomal, 2010; Özdemir, 2012; Aydın, 2012; Alım, 2008; İlhan, Gülersoy ve Gümüş, 2013). İlköğretim ve ortaöğretimde coğrafya dersinin durumuna ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Akengin, Yıldırım, İbrahimoglu ve Arslan, 2014; Artvinli ve Kaya, 2010; Demiralp, 2006; Gökçe, 2002; Gökçe ve Öztürk, 2013; Öztürk ve Alkış, 2009). Bu görüşlerden hareketle, farklı türdeki lise öğrencilerinin coğrafya dersi algılamaları ve coğrafya öğrenmenin önemine ilişkin görüşlerinin nitel yöntemlerle incelenmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin coğrafya dersi algıları ve coğrafya öğrenmenin önemine yönelik düşüncelerini incelemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik algısı nedir?
- 2) Lise öğrencilerinin coğrafya öğrenmenin önemine ilişkin düşünceleri nasıldır?

- 3) Lise öğrencilerinin coğrafya bilgi ve becerilerini edinme ve kullanma durumları nasıldır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Coğrafya okuyazarı bireyler, dünyanın doğal ve beşeri özelliklerini farklı bakış açılarından ve farklı düzeylerde sorgulayan sorular geliştirirler ve bunlara anlamlı cevaplar üretirler. Bu bireyler, gezegenimizin her yeri ile ilgili yer ve çevre bilgilerini geliştirmişlerdir. Hem sınıf içinde hem de sınıf dışında araştırma, problem çözme ve harita kullanma becerileri ile donanmışlardır (The National Curriculum, 2004). İyi bir coğrafya bilgisine sahip bireyler, Türkiye'nin ve Dünya'nın karşı karşıya olduğu temel sorunları (iklim değişimi, enerji bağımlılığı, savaşlar ve bölgesel karışıklıklar, küreselleşme, ulusal ve uluslararası terör vb.) doğru bir şekilde algılama potansiyeline sahip olacaklardır. Hem Türkiye hem de Dünya ölçeğinde farklı kültürleri tanımak, onların özelliklerinden haberdar olabilmek ve onlarla ortak bir yaşam kültürü oluşturabilmek için bireyin temel coğrafi bilgilere sahip olması önemli bir rol oynayacaktır. Lise öğrenimi sırasında coğrafi bilgi sistemleri, küresel yer belirleme sistemi ve diğer harita teknolojileri ile ilgili bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılabilmesi yegane ders coğrafya dersidir. Doğal afetlerin etkisini azaltmak, doğal afetlerle yaşama ve korunma kültürü temelde coğrafya bilgileri sayesinde kazanılabilmektedir. Coğrafya dersi, doğal ve beşeri bilimler arasında birleştirici bir köprü rolü oynadığı için öğrencilerin diğer dersleri yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde zihinlerine daha anlamlı bir şekilde yerleştirebilmelerinde coğrafi bakış açısının önemli bir rol oynayacağı söylenebilir.

Tüm bu gerekçelerden yola çıkılarak tasarlanan bu çalışmada, akademik yaşamda ve bireyin yaşamının her safhasında bu denli önemli bir yere sahip olan "coğrafya dersi" ve coğrafya bilgilerinin öğrenilmesi konusunda lise öğrencilerinin algılarının belirlenmesinin önemli bir soruya yanıt verdiği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma herhangi bir şekilde istatistiksel işlemler ya da başka bir sayısal araç olmaksızın verilerin üretildiği araştırma yaklaşımıdır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005). Nitel araştırma tekniklerinin doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olması önemli özellikleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmada katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formunun pilot uygulaması yapıldıktan sonra, Coğrafya öğretimi alanlarında ve eğitim programları ve öğretim alanında görev yapan öğretim elemanlarından uzman görüşü alınmış ve soruların görüşmeye uygunluğu tartışılmıştır. Son biçimini alan görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmeler için önceden izin ve randevu alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık 20-30 dakika arasında sürmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan “maksimum çeşitlilik örnekleme” tekniği yoluyla tespit edilmiştir. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına fırsat tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2011). Maksimum çeşitliliğin sağlanabilmesi için araştırma kapsamında görüşülecek olan öğrencilerin belirlenmesi sırasında öğrencilerin farklı türde okullarda öğrenim görüyor olmalarına, farklı cinsiyete sahip olmalarına, farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görüyor olmalarına dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda, araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim-öğretim Yılı Bahar Yarıyılında İstanbul ilinde yer alan İstanbul Atatürk Fen Lisesi’nde öğrenim gören 40 (%28.8) öğrenci, Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi’nde öğrenim gören 38 (%27.3) öğrenci ve Halide Edip Adıvar Anadolu Lisesi’nde öğrenim gören 61 (%43.9) öğrenci olmak üzere toplam 139 öğrenci oluşturulmuştur. Katılımcılardan 71’i (%51.1). Katılımcılardan 80’i (%57.6) kız ve 59’u (%42.4) erkektir.

Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi kapsamında verilerin kodlanarak kategorileştirilmesi, temaların oluşturulması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanması aşamalarına yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İçerik analizine katılımcılardan elde edilen dokümanların tekrar tekrar incelenmesiyle başlanmıştır. İnceleme süreci iki araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. İncelenen verilerde öne çıkan ve önem taşıdığı değerlendirilen yönler belirlenerek önce kodlar sonra da kategoriler elde edilmiştir. Ardından her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı üretilen kod ve kategoriler karşılaştırılarak kod ve kategoriler netleştirilmiştir.

Dış geçerliliği sağlamak için araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Mevcut çalışmada öğrenci yanıtlarına ait doğrudan alıntılar hiçbir değişiklik yapılmadan sunulmuştur. Kısaca elde edilen bulgular, sistematik ve açık bir şekilde betimlenmiş, betimlemeler düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

Veri Toplama ve Analizi Sürecinin Geçerlik ve Güvenilirliği

Veri toplama ve analizi işlemlerinin geçerliğini sağlamak için elde edilen verilerin kendi içinde tutarlı ve anlamlı olmalarına özen gösterilmiştir. Bu nedenle araştırmanın amacı, veri toplama aracı ve veri analizi arasındaki tutarlık çalışmanın başından sonuna kadar tüm aşamalarda göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmada kullanılan veri toplama aracı ise literatür taramasına dayanılarak hazırlanmış, uzman görüşlerine sunulmuş ve deneme görüşmelerinde deneyerek son şekli verilmiştir (Akbiyık ve Kalkan Ay, 2014). Kodlama işlemi ve temaların belirlenmesi her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılarak karşılaştırılmış, böylece veri analizi işleminin geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması için çaba gösterilmiştir.

Araştırmacıların Rollerini

Bu araştırma her iki yazarın işbirliği ve aktif katılımı ile planlanıp yürütülmüştür. Araştırmanın ilk yazarı coğrafya eğitimi doktora derecesine sahiptir. Araştırmanın ikinci yazarı da coğrafya eğitimi alanında deneyimli bir öğretim üyesidir. Araştırmanın planlanması, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin çözümlenmesi ve araştırma raporunun yazımı işlerinde her iki araştırmacı da aktif bir şekilde rol oynamışlardır. Görüşmeler, birinci yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada üç tema belirlenmiş olup bu temalar ve temalara ilişkin sorular sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- 1) **Tema:** Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik algısı nedir?
  - Coğrafya dersini sevmeye düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?
  - Coğrafya kavramını nasıl tanımlarsınız?
- 2) **Tema:** Lise öğrencilerinin coğrafya öğrenmenin önemine ilişkin düşünceleri nasıldır?
  - Coğrafya öğrenmek önemli midir?
  - Coğrafya öğrenmek niçin önemlidir?
- 3) **Tema:** Lise öğrencilerinin coğrafya bilgi ve becerilerini edinme ve kullanma durumları nasıldır?
  - Öğrendiğiniz coğrafya bilgilerini nerelerde kullanıyorsunuz ya da kullanabileceğinizi düşünüyorsunuz?
  - Öğrendiğiniz coğrafya bilgilerinin diğer derslere katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Lütfen açıklayınız.
  - Bugüne kadar öğrendiğiniz coğrafya derslerinde hangi becerileri kazandığınızı düşünüyorsunuz?

BULGULAR

Görüşme formunda yer alan temalardan birincisi olan lise öğrencilerinin coğrafya dersi algılarına ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

Tema 1: Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik algısı nedir?

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya dersini sevmeye durumlarına göre dağılışı

		Coğrafya Dersini Sevmeye Durumu					
		Sevmiyorum	Kısmen	Seviyorum	Çok		
		m	Seviyorum	m	Seviyorum	Toplam	
1. Okul							
Türü	Fen Lisesi	f	13	18	6	3	40
		%	32,5%	45,0%	15,0%	7,5%	100,0%

Sosyal Bilimler Lisesi	f	24	7	3	4	38
	%	63,2%	18,4%	7,9%	10,5%	100,0%
Anadolu Lisesi	f	21	21	15	4	61
	%	34,4%	34,4%	24,6%	6,6%	100,0%
Toplam	f	58	46	24	11	139
	%	41,7%	33,1%	17,3%	7,9%	100,0%

Tablo 1 incelendiğinde, Fen Lisesi öğrencilerinin 13'ü (%32.5) coğrafya dersini sevmediğini, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin 24'ü (%63.2) coğrafya dersini sevmediğini ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin 21'i (%34.4) coğrafya dersini sevmediklerini ifade etmişlerdir. Okul türüne göre coğrafya dersini sevmeme durumu göz önüne alındığında en yüksek oranın Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinde olması dikkat çekicidir. Coğrafya dersi bir sosyal bilim alanı olduğu halde ilgili lisede coğrafya dersi hem sevilmemekte, hem de gereksiz ve anlamsız görülebilmektedir.

Fen Lisesi öğrencilerinden 3 (%7.5), Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden 4 (%10.5) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden 4 kişi (%6.6) coğrafya dersini 'Çok Seviyorum' ifadesinde bulunmuşlardır.

Tablo 2. Öğrencilerin coğrafya kavramına yönelik algılarına ilişkin frekanslar

Tema		Kodlar	
2. Coğrafya'nın tanımı	Fen Lisesi	<i>Doğal ortamı açıklayan bir ders (f: 10), yer bilimi (f: 6), yer şekilleri (f: 6), başarılması gereken bir ders (f: 6), doğayı ve doğanın insanla ilişkisini açıklayan bir ders (f: 5), tanımlayamıyorum (f: 3), bilgilerin harita üzerindeki dağılımı (f: 2), bölge (f: 1), geçmişten günümüze insanların gelişim süreçlerini inceleyen bir ders (f: 1).</i>	40
	Sosyal Bilimler Lisesi	<i>Okulda bize öğretilen bir ders (f: 11), doğal ortamı açıklayan bir ders (f: 10), yer şekilleri (f: 5), tanımlayamıyorum (f: 5), doğayı ve doğanın insanla ilişkisini açıklayan bir ders (f: 4), harita (f: 2), evreni inceler (f: 1).</i>	38
	Anadolu Lisesi	<i>Dünyayı tanımak, dünyada meydana gelen olayları anlamaktır (f: 24), doğayı ve doğanın insanla ilişkisini açıklayan bir ders (f: 6), coğrafya her şeydir (f: 6), ülkeler, coğrafi konumları, nüfusları vb. inceleyen bir ders (f: 6), okulda bize öğretilen bir ders (f: 5), harita (f: 4), genel kültür (f: 4), tanımlayamıyorum (f: 4), yer bilimi (f: 2).</i>	61

Tablo 2'de görüldüğü gibi, öğrencilere birinci tema doğrultusunda coğrafyanın tanımı sorulmuştur. Fen Lisesi öğrencilerinin verdikleri cevaplarda coğrafyanın tanımında en çok doğal ortamı açıklayan bir ders (f:10) ifadesine yer verilmiştir. Fen Lisesi öğrencilerinin 6'sı yer bilimi, 6'sı yer şekilleri, 6'sı okulda başarılması gereken bir ders, 5'i doğal ortam ve doğal ortam insan etkileşimi, 2'si bilgilerin harita üzerindeki dağılımı, 1'i

bölge, 1'i geçmişten günümüze insanlığın gelişimi ve 3'ü de coğrafya kavramını tanımlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin verdikleri cevaplarda coğrafyanın tanımında en çok 'Okulda bize öğretilen bir ders' (f:11) ifadesine yer verilmiştir. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri coğrafya tanımlarında sırasıyla, doğal ortamı açıklayan bir ders (f:10), yer şekilleri (f:5), tanımlayamıyorum (f:5), doğayı ve doğanın insanla ilişkisini açıklayan bir ders (f:4), harita (f:2), evreni inceler (f:1) ifadelerini kullanmışlardır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin coğrafya tanımlamalarında en çok '*Dünyayı tanımak, dünyada meydana gelen olayları anlamaktır*' (f:24) ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Bu ifadeyi frekans sayısına göre sırasıyla; *doğayı ve doğanın insanla ilişkisini açıklayan bir ders* (f:6), *coğrafya her şeydir* (f:6), *ülkeler, coğrafi konumları, nüfusları vb. inceleyen bir ders* (f:6), *okulda bize öğretilen bir ders* (f:5), *harita* (f:4), *genel kültür* (f:4), *tanımlayamıyorum* (f:4), *yer bilimi* (f:2) ifadeleri izlemiştir.

Aşağıda Fen Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 14: *Yer şekillerini ve oluşumlarını, iklimleri ve bunun gibi birçok şeyi inceleyen kısaca, doğayı, dünyayı araştıran bir bilim dalıdır.*

K 34: *Klasik olarak 'yer bilimi' olarak tanımlanabilir.*

K 25: *Coğrafya, Dünyadaki yapıları ve şekilleri inceleyen bilim dalıdır.*

K 28: *Coğrafya, insanları doğayla ilişkilendiren bilim dalıdır.*

K 2: *Coğrafya hayatın harita üzerindeki dağılımıdır.*

K 20: *İnsan topluluklarının gelişim süreçleri üzerinde etkileri olan kavramları inceleyen bilim dalı.*

K 6: *Tanımlayamadım.*

Aşağıda Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 60: *Çok iğrenç ve sıkıcı bir ders, hayatıma bir katkısı olduğunu sanmıyorum. Kesinlikle gereksiz, insana genel kültür dışında bir katkısı yok. Daha mesleki eğitim verilmeyen öğrencilerin zamanını genel kültür bilgileriyle donatmak ne kadar zekice!*

K 73: *Çevremizde, doğada olan biten olayları inceleyen bilim dalıdır.*

K 59: *Yer şekilleri.*

K 43: *Coğrafya, yer şekillerinin insan yaşamıyla ilişkisini inceleyen ve doğadaki olayların yer şekillerine etkisini araştıran bilim dalıdır.*

K 70: *Coğrafya, harita ve iklim bilgisi hariç işime pek yaramayan bir dal.*

K 71: *Evrende var olan her yer.*

Aşağıda Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 80: Coğrafya, insanın yaşadığı yerin iklimini, yağışını, özelliklerini, güzelliklerini öğreten bir derstir.

K 136: Coğrafya, insanın yaşadığı ortamın beşeri ve doğal unsurlarını ele alan bir bilimdir.

K 122: Coğrafya olmadan hayat bir hiçtir.

K 134: Bir ülkenin coğrafi konumunu belirlemek, toprak ve iklim bilgilerini edinmemizi sağlayan bir ders.

K 88: Harita, coğrafya demektir. Harita bilgisine coğrafya denir.

K 125: Coğrafya, hayatta olmazsa olmazlardan biri, dünya hakkında bilgilerin hepsi coğrafyaya girer. Genel kültürdür.

K 100: Yer Bilimi.

K 97: Tanımlayamam, çünkü bilmiyorum.

Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin coğrafya tanımlamaları karşılaştırıldığında; coğrafya dersine yönelik en anlamlı tanımlamalara ve olumlu bakış açısına sahip öğrencilerin Anadolu Lisesi öğrencileri oldukları anlaşılmaktadır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin tanımlamaları Türkiye'deki lise coğrafya öğretim programı ile büyük oranda uyumluluk göstermektedir. Fen Lisesi öğrencilerinin coğrafya tanımlamaları ise daha çok okulda okunması ve başarılması gereken bir ders olarak görmelerinin yanında lise coğrafya öğretim programı ile uyumludur. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin gerek coğrafya tanımlamaları gerekse bu tanımlamaları yaparken kullandıkları ifadeler coğrafyaya yönelik olumsuz bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden coğrafya dersini gereksiz ve anlamsız bulanların çoğunlukta oldukları yapmış oldukları coğrafya tanımlamalarından anlaşılmaktadır.

Tema 2: Lise öğrencilerinin coğrafya öğrenmenin önemine ilişkin düşünceleri nasıldır?

Tablo 3. Öğrencilerin Coğrafya Öğrenmek önemli midir? Sorusuna verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımı

		Coğrafya Öğrenmek Önemli midir?			
		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Fen Lisesi	f	12	4	24	40
	%	30,0%	10,0%	60,0%	100,0%

Coğrafya Öğrenmek Niçin Önemlidir? Lise Öğrencilerinin Algıları

3. Okul Türü	Sosyal Bilimler Lisesi	f	12	12	14	38
		%	31,6%	31,6%	36,8%	100,0%
	Anadolu Lisesi	f	37	3	21	61
		%	60,7%	4,9%	34,4%	100,0%
Toplam		f	61	19	59	59
		%	43,9%	13,7%	42,4%	42,4%

Tablo 3 incelendiğinde, Coğrafya öğrenmek önemli midir? sorusuna, Fen Lisesi öğrencilerinin 12'si (%30), Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin 12'si (%31.6) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin 37'si (%60.7) 'evet' cevabını vermişlerdir. Okul türüne göre coğrafya öğrenmeyi önemli bulma durumu göz önüne alındığında en yüksek oranın Anadolu Lisesi öğrencileri lehine olduğu görülmektedir. Coğrafya öğrenmek önemli midir? sorusuna, Fen Lisesi öğrencilerinden 4 kişi (%10), Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden 12 kişi (%31.6) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden 3 kişi (%4.9) 'hayır' ifadesinde bulunmuşlardır. Okul türü temel alındığında coğrafya öğrenmeyi önemsiz bulan öğrencilerden en büyük oranı Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin coğrafya öğrenmenin önemine yönelik görüşlerine ilişkin frekanslar

Tema		Kodlar	f
4.Coğrafya Öğrenmek Niçin Önemlidir?	Fen Lisesi	<i>Dünya'da yaşamımızı sürdürebilmek ve yaşadığımız yeri tanımak için (f:16), genel kültür (f: 7), önemli değildir (f: 7), sınavlardan yüksek not almak ve YGS sınavı için (f: 6), harita bilgisi ve yön bulmak için (f: 2), sosyal olayları anlamlandırabilmek için (f: 1), bilmiyorum (f: 1).</i>	40
	Sosyal Bilimler Lisesi	<i>Coğrafya öğrenmek önemli değildir (f:16), günlük yaşamda yaşadığımız ortamla uyumlaşmak için (f:12), harita bilgisi (f:4), genel kültür (f:3), YGS sınavı ve yüksek not alabilmek için (f:3).</i>	38
	Anadolu Lisesi	<i>Günlük yaşamda içinde yaşadığımız ortamı tanımak için (f:39), genel kültür (f: 7), önemli değildir (f: 7), YGS sınavında çıktığı ve sınavlarda başarılı olabilmek için (f: 5), harita becerisi (f: 1), hava olaylarını tahmin edebilmek için (f: 1), aslında önemlidir, fakat sistem yanlıştır (f: 1).</i>	61

Tablo 4'te görüldüğü gibi, öğrencilere ikinci tema doğrultusunda coğrafya öğrenmenin nedeni sorulmuştur. Fen Lisesi öğrencilerinin verdikleri cevaplarda coğrafya öğrenmenin gerekçesi olarak en çok dünya'da yaşamımızı sürdürebilmek ve yaşadığımız yeri tanımak için önemlidir (f:16) ifadesine yer verilmiştir. Fen Lisesi öğrencilerinin 7'si genel kültür, 7'si önemli değildir, 6'sı sınavlarda yüksek not alabilmek ve YGS sınavında başarılı olabilmek için önemlidir, 2'si harita becerisi ve yön bulabilmek için önemlidir, 1'i sosyal olayları anlamlandırabilmek için ve 1'i bilmiyorum şeklinde ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin coğrafya öğrenmenin gerekçesine ilişkin ifadelerinde ilk sırada ‘Coğrafya öğrenmek önemli değildir’ (f:16) ifadesi yer almakta ve bunu ‘günlük yaşamda yaşadığımız ortamla uyumlaşmak için’ (f:12), ‘harita bilgisi’ (f:4), ‘genel kültür’ (f:3), ‘YGS sınavı ve yüksek not alabilmek için’ (f:3) ifadeleri izlemektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin coğrafya öğrenmenin gerekçesine ilişkin ifadelerinde ilk sırada, ‘Günlük yaşamda içinde yaşadığımız ortamı tanımak için’ (f:39) ifadesi yer almakta ve bunu sırasıyla, ‘genel kültür’ (f: 7), ‘önemli değildir’ (f: 7), ‘YGS sınavında çıktığı ve sınavlarda başarılı olabilmek için’ (f: 5), ‘harita becerisi’ (f: 1), ‘hava olaylarını tahmin edebilmek için’ (f: 1), ‘aslında önemlidir, fakat sistem yanlıştır’ (f: 1) ifadeleri izlemektedir.

Aşağıda Fen Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 16: *İnsanın çevresiyle ilgili planlama yapmasını sağlar ve içinde bulunduğu doğal değerleri ve bunlardan en verimli şekilde nasıl yararlanması gerektiğini öğrenmek için önemlidir.*

K 12: *İnsanlar ileride bu bilgiler doğrultusunda bir meslek seçmeyecek olabilirler. Fakat bunları bilmesi onun genel kültürü açısından faydalı olacaktır.*

K 22: *YGS’de çıkacağı için, ama harita bilgisi hayatımın her alanında işime yarayacak.*

K 25: *Yön bulmaya yarar, haritaları anlamamıza yardımcı olur.*

K 4: *Bazı sosyal faktörleri fark edebilmek ve toplumla ilişkilendirebilmek için.*

K 1: *Bilmiyorum.*

Aşağıda Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 60: *Değildir. Bir getirisi yoktur. Mesleki eğitim dalına uygun coğrafi eğitim verilmediği sürece saçma.*

K 47: *Coğrafya, insanların içinde yaşadığı şu dünyayı merak etmesidir. Aslında sadece merak bile değil, bir zorunluluktur. Hem gözlemlerle hem bilimsel verilerle insan çevresini anlamak zorundadır. Yoksa hayatta kalamazdı.*

K 74: *Bir yatırımcı için coğrafya, yatırımına altyapı oluşturabilir. Fakat benim için sadece atlarda ülke bulma oyunu oynarken önemli (üzgünüm).*

K 42: *Coğrafya öğrendiğimiz takdirde 5 alıp, ortalama yükseltmek tabii hepimiz için önemlidir.*

K 59: *Genel kültür ve belki işimize yarayabilir.*

Aşağıda Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 98: Coğrafya, yaşadığımız ortama adapte olabilmek, doğaya zarar vermeden, doğayla uyumlu bir biçimde yaşamak için önemlidir.

K 96: Genel kültürümü geliştirdiği için önem veriyorum.

K 133: Okulda ortalama ve YGS’de puan katkısından dolayı önemlidir.

K 97: Harita okuma becerisi kazandırdığı için önemlidir.

K 131: Aslında önemlidir. Fakat okullarda çok ince ayrıntılarına girip asıl bilinmesi gerekenler ihmal ediliyor. Mesela, kıtaları bilmezken yükselti farklarını öğreniyoruz.

3.Tema: Lise öğrencilerinin coğrafya bilgi ve becerilerini edinme ve kullanma durumları nasıldır?

Tablo 5. Öğrencilerin coğrafya bilgilerini kullandıkları yerlere yönelik görüşlerine ilişkin frekanslar

Tema	Kodlar	f
5. Coğrafya Bilgilerinizi Nereelerde Kullanıyorsunuz?	Fen Lisesi <i>Genel kültür (f: 10), kullanmıyorum (f: 8 kişi), sınavlarda (f: 8), seyahate çıktığımda (f: 6), günlük hayatta (f: 3 kişi), doğada yalnız kalırsam (f: 3 kişi), harita okumada (f: 2 kişi)</i>	40
	Sosyal Bilimler Lisesi <i>Kullanmıyorum (f: 15), günlük hayatta (f: 14), sınavlarda (f: 5), genel kültür (f: 2), harita okumada (f: 1), seyahatte (f: 1)</i>	38
	Anadolu Lisesi <i>Günlük hayatta (f: 20), sınavlarda (f: 13), seyahatte (f: 10), kullanmıyorum (f: 10), genel kültür (f: 8 kişi)</i>	61

Fen Lisesi öğrencilerinin Coğrafya bilgi ve becerilerini kullandıkları yer ve durumlara ilişkin cevapları incelendiğinde, öğrencilerin coğrafya bilgi ve becerilerini en çok ‘genel kültür’ (f: 10) olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu ifadeyi sırasıyla ‘kullanmıyorum’ (f: 8 kişi), ‘sınavlarda’ (f: 8), ‘seyahate çıktığımda’ (f: 6), ‘günlük hayatta’ (f: 3 kişi), ‘doğada yalnız kalırsam’ (f: 3 kişi), ‘harita okumada’ (f: 2 kişi) ifadeleri izlemiştir.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri en çok ‘kullanmıyorum’ (f: 15) cevabını vermişler ve bunu sırasıyla, ‘günlük hayatta’ (f: 14), ‘sınavlarda’ (f: 5), ‘genel kültür’ (f: 2), ‘harita okumada’ (f: 1), ‘seyahatte’ (f: 1) cevapları takip etmiştir.

Anadolu Lisesi öğrencileri coğrafya ile ilgili bilgi ve becerilerini en çok ‘günlük hayatta’ (f: 20) kullandıkları cevabını vermişler ve bunu sırasıyla, ‘sınavlarda’ (f: 13), ‘seyahatte’(f: 10), ‘kullanmıyorum’ (f: 10), ‘genel kültür’ (f: 8 kişi) cevapları izlemiştir.

Aşağıda Fen Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 32: *Şu ana kadar sadece televizyondaki bilgi yarışmalarında işime yaradı.*

K 27: *Bir yerde kullanmıyorum ve hedefim doğrultusunda kullanacağımı sanmıyorum.*

K14: *İleriki hayatımda yapacağım seyahatlerde coğrafya bilgisini kullanacağımı düşünüyorum.*

K 26: *Günlük hayatta olayların nedenlerini daha kolay kavramamı sağladığını düşünüyorum.*

K 17: *Doğada yalnız kalırsam ancak işime yarayabilir.*

K 22: *Harita bilgisini belki mesleğimde kullanabilirim.*

Aşağıda Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 64: *Coğrafya derslerinde öğrendiğim bilgileri hiçbir yerde kullanabileceğimi sanmıyorum.*

K 53: *Günlük hayatta bir çok yerde kullanılabilir.*

K 48: *İleride genel kültür olarak işime yarayabilir ya da bazı merak ettiğim coğrafi olayları bilgilerimle açıklayabilirim.*

K 65: *Gezilerde kullanırım, çocuğuma falan öğretirim.*

Aşağıda Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 128: *Öğrendiğim coğrafya bilgilerini günlük hayatta kullanmıyorum, ama YGS sınavında o bilgilere ihtiyacım olacak.*

K 84: *Yeni bir yer gezerken veya görünce kullanılabilir.*

K 82: *Şu ana kadar hiçbir yerde kullanmadım, kullanacağımı da düşünmüyorum.*

K 88: *İsim-şehir oynarken ya da bilgi yarışmalarında.*

Tablo 6. Öğrencilerin coğrafya derslerinin diğer derslere katkısına yönelik görüşlerine ilişkin frekanslar

Tema	Kodlar	f
6.Coğrafya derslerinin diğer derslere katkı sağladığını düşünüyor	Fen Lisesi <i>Evet (f: 26): Tarih dersine (f: 20); biyoloji (f: 2); tarih ve biyoloji (f: 2), geometri (f: 1), matematik (f: 1)</i> <i>Hayır (f: 11)</i> <i>Kısmen (f: 3)</i>	40

Coğrafya Öğrenmek Niçin Önemlidir? Lise Öğrencilerinin Algıları

musunuz?	Sosyal Bilimler Lisesi	<i>Evet (f: 23): Tarih dersine (f: 20); Fizik, kimya ve biyoloji (f: 1); tarih ve biyoloji (f: 1), matematik (f: 1)</i> <i>Hayır (f: 14)</i> <i>Kısmen (f: 1)</i>	38
	Anadolu Lisesi	<i>Evet (f: 39): Tarih dersine (f: 36); tarih ve sosyoloji (f: 2); tarih, fizik, kimya ve biyoloji (f: 1), matematik (f: 1)</i> <i>Hayır (f: 18)</i> <i>Kısmen (f: 3)</i>	61

Öğrencilerin coğrafya derslerinin diğer derslere katkı sağladığını düşünüyor musunuz? sorusuna Fen Lisesi öğrencilerinin 26'sı 'evet', 11'i 'hayır' ve 3'ü 'kısmen' cevabını vermişlerdir. Evet diyenler de coğrafya derslerinin en çok Tarih dersine katkısı olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin 23'ü 'evet', 14'ü 'hayır' ve 1'i 'kısmen' cevabını vermişlerdir. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin de en fazla coğrafya derslerinin Tarih derslerine katkı sağladığını düşündükleri anlaşılmaktadır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin 39'u 'evet', 18'i 'hayır' ve 3'ü 'kısmen' cevabını vermişlerdir. Anadolu Lisesi öğrencileri de coğrafya derslerinin katkı sağladığı ders olarak en çok Tarih dersini örnek vermişlerdir.

Aşağıda Fen Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 14: *Evet, tüm bilimler birbirine yardımcı olur. Örneğin, tarihte mekan kavramı çok önemlidir. Coğrafya doğrudan mekana hitap eden bir bilimdir.*

K 5: *Evet, biyoloji (ekoloji konusu) yazılılarından yüksek alırsız.*

K 39: *Bazı derslerde: tarih ve biyoloji gibi.*

K 21: *Hayır, bugüne kadar bir yararını görmedim.*

K 22: *Çok az.*

Aşağıda Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 53: *Evet, katkısı vardır. Özellikle tarih dersine çok büyük yardımı dokunur. Hangi toplumun hangi topraklar üzerinde kurulduğu ve ülkemizde hangi toplumların yaşadığını bilmemiz gerekir. Bu yüzden coğrafya bayağı gereklidir.*

K 46: *Matematiğe belki biraz katkısı olabilir.*

K 47: *Sevmesem olmazdı, ama sevdiğim için var. Tarih'e ve Biyoloji'ye özellikle var.*

K 48: *Bazı derslere evet. Özellikle sayısal (Fizik, Kimya, Biyoloji) derslere yardımcı.*

K 50: Hayır. Coğrafya dersi olarak bile bize bir katkısı olduğunu düşünmüyorum.

K 44: Biraz haritalarda yardımcı oluyor.

Aşağıda Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 100: Coğrafya bilen insan birçok alanda başarılı olabilir.

K 134: Tarih dersine katkısı olduğunu düşünüyorum. Tarihteki devletlerin kurulduğu coğrafyaların özelliklerini öğrenmiş oluyoruz.

K 110: Tarih ve sosyoloji.

K 130: Tarih, biyoloji, fizik ve kimyaya katkısı var.

K 131: Hayır, matematiğin fiziğe katkısı olabilir ama coğrafyanın diğer derslere faydası yok.

K 90: Kısmen bazı derslerde, aklıma gelmiyor ama elbet faydası var.

Tablo 7. Öğrencilerin coğrafya derslerinde kazandıkları becerilere ilişkin frekanslar

Tema	Kodlar	f
7.Coğrafya derslerinde hangi becerileri kazandığımızı düşünüyorsunuz?	Fen Lisesi Hiçbir beceri kazanmadım (f: 16), mekanı algılama becerisi (f: 7), harita kullanma becerisi (f: 6), genel kültür bilgisi (f: 4), okuduğunu yorumlama (eleştirel düşünme) (f: 3), sorgulama (f: 1), dinleme (f: 1), yön bulma (f: 1), nüfus piramidini yorumlama (f: 1)	40
	Sosyal Bilimler Lisesi Hiçbir beceri kazanmadım (f: 22), harita kullanma (f: 11), mekanı algılama (f: 3), gözlem (f: 1), genel kültür bilgisi (f: 1)	38
	Anadolu Lisesi Hiçbir beceri kazanmadım (f: 21), mekanı algılama becerisi (f: 14), genel kültür bilgisi (f: 13), harita kullanma becerisi (f: 10), okuduğunu yorumlama (f: 1), saat hesaplama (f: 1), olaylar arasında bağlantı kurma (f: 1)	61

Tablo 7’de görüldüğü gibi, öğrencilerin Coğrafya derslerinde hangi becerileri kazandığımızı düşünüyorsunuz? sorusuna her üç okulda katılımcıların büyük çoğunluğu ‘hiçbir beceri kazanmadım’ ifadesini kullanmışlardır. Fen Lisesi öğrencilerinin 16’sı ‘hiçbir beceri kazanmadım’, 7’si ‘mekanı algılama becerisi’, 6’sı ‘harita kullanma becerisi’, 4’ü ‘genel kültür bilgisi’, 3’ü ‘okuduğunu anlama becerisi’, 1’i ‘sorgulama’, 1’i ‘dinleme’, 1’i ‘yön bulma’ ve 1’i ‘nüfus piramidini yorumlama’ cevabını vermişlerdir.

Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin 22’si ‘hiçbir beceri kazanmadım’, 11’i ‘harita kullanma becerisi’, 3’ü ‘mekanı algılama becerisi’, 1’i ‘gözlem’ ve 1’i ‘genel kültür bilgisi’ cevabını vermişlerdir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin 21’i ‘hiçbir beceri kazanmadım’, 14’ü ‘mekanı algılama becerisi’, 13’ü ‘genel kültür bilgisi’, 10’u ‘harita kullanma becerisi’, 12’si

'okuduğunu yorumlama', 1'i 'saat hesaplama', 1'i 'olaylar arasında bağlantı kurma' cevabını vermişlerdir.

Aşağıda Fen Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 39: Ezberden başka bir şey değil, keşke incelemeye dayalı daha eğlenceli hale gerilebilse.

K 23: Etrafımı daha iyi analiz edebiliyorum.

K 24: Haritayı kullanmayı ve ülkelerin koşullarını öğrendim.

K 3: Okuduklarıma farklı noktalardan bakabilmeyi öğrendim.

K 14: Bu güne kadar öğrendiğim coğrafya derslerinde çevremdeki olayları daha çok sorgulama becerisini elde ettim. Merak duygum daha baskın olmaya başladı.

K 8: Derste oturup dinleme becerisini öğrendim.

K 2: Yön bulma

K 4: Nüfus piramidinin yorumlanması

Aşağıda Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 50: Coğrafya dersleri sunumu zayıf, pratiği olmayan ve ezber içeren bir derstir. Ezber yeteneğim olmadığı için bana bir şey kazandırmadığı gibi ezber sistemini beynimize kazımaktadır.

K 44: Harita okumayı öğrendim.

K 48: En azından hava durumu tahmini yapabiliyorum.

Aşağıda Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaptıkları açıklamalardan örnekler yer almaktadır:

K 79: Harita okuma, çizme, grafik okuma...

K 128: Hiçbir beceri kazanmadım, coğrafyaya dair pek bir bilgim yok. YGS denemelerinde de o soruları boş bırakıyorum.

K 110: Çevremde gördüğüm olayları coğrafyayla bağdaştırarak anlıyorum.

K 86: Genel kültürümün geliştiğini ve genişlediğini düşünüyorum.

K 98: Olaylar arası yorum yapabilme, mantıklı düşünebilme vb.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma farklı türdeki liselerde öğrenim gören öğrencilerin coğrafya dersi algıları ve coğrafya öğrenmenin önemi konusundaki algılarını ortaya çıkarma üzerine

odaklanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar literatürde yer alan diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve bu sonuçlarla birlikte araştırmadan elde edilen bulguların nedenleri tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinden Fen Lisesi öğrencilerinin yaklaşık %70'inin farklı düzeylerde coğrafya dersini sevdiği, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin ise %63'ünün coğrafyayı sevmediği ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaklaşık %65'inin farklı düzeylerde coğrafya dersini sevdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Alım'ın (2008) lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını incelediği araştırmasında ortaya çıkan öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri okula göre farklılaşmadığı sonucu ile çelişmektedir. Yine aynı şekilde Zaman ve Coşkun (2007)'un araştırmalarındaki bulgularla da çelişmektedir. Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin coğrafya dersini sevmeye oranının düşük olmasında coğrafya öğretmenine yönelik tutum ve davranışların etkisi olabilir. İlhan ve arkadaşları (2013) araştırmalarında ortaöğretim öğrencilerinin %39.2'sinin coğrafya dersi başarısında öğretmenin, tutum ve davranışlarının etkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Gökçe (2002) lise öğrencilerinin coğrafya derslerinde başarılı olabilmeleri için öğretmenin öğrenme ortamlarını öğrencilerin ilgi ve beklentilerine uygun tutum ve değerleri geliştirebileceği şekilde düzenlemesi, kişiler arası etkileşim ve işbirliği sorunlarını çözülmesi, öğrencilerin tutum ve değerlerinin gelişmesini sürekli izlemesi ve değerlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin coğrafya kavramını algılamaları değerlendirildiğinde, Fen Lisesi öğrencilerinde fiziki coğrafya vurgusu ön plana çıkmakta, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinde okulda kendilerine dayatılan bir ders vurgusu yapılmakta ve Anadolu Lisesi öğrencilerinde fiziki coğrafya-beşeri coğrafya ve etkileşimine odaklanılmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuçlar, Öztürk ve Alkış'ın (2009) sınıf öğretmeni adaylarının %51.1'inin coğrafyayı fiziki ve beşeri temalar çerçevesinde dünyanın özelliklerini anlamaya çalışmak olarak algıladıkları ve %25.4'ünün ise insanlar ile onların doğal ve sosyal çevreleri arasındaki ilişki açısından değerlendirdikleri bulgularla uyumluluk göstermektedir. Bu sonuç yine Gökçe ve Öztürk'ün (2013) ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları ve 'sence coğrafya nedir?' sorusuna 326 öğrenciden 184'ünün fiziki ve beşeri coğrafya, 55'inin yer, 43'ünün küresel görüş, 25'inin insan ve çevre ilişkisi açısından değerlendirdikleri çalışma ile de paralellik göstermektedir.

Fen Lisesi öğrencilerinin %90'ı farklı düzeylerde coğrafya öğrenmenin önemli olduğunu düşünürken, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinde bu oran %68.4'e gerilemekte ve Anadolu Lisesi öğrencilerinde %95.1'e yükselmektedir. Gökçe ve Öztürk (2013) ilköğretim öğrencilerinin coğrafya biliminin konularına ilişkin algıları ile ilgili araştırmalarında öğrencilerin coğrafya öğrenmeyi önemli buldukları, özellikle de fiziki ve beşeri coğrafya bilgilerini öğrenmek için coğrafya öğrenmenin önemli olduğuna vurgu yapmışlardır.

Coğrafya öğrenmenin önemli olma gerekçesine Fen Lisesi öğrencileri yaşadıkları ortamı ve dünyayı tanıma vurgusunu yaparken, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri coğrafya

öğrenmenin önemli olmadığını vurgulamışlar, Anadolu Lisesi öğrencileri ise günlük yaşamda içinde yaşadıkları ortamı tanımayı vurgulamışlardır. Akengin ve arkadaşları (2014:160) öğrencilerin coğrafya dersine yönelik olumsuz bakış açılarını; coğrafya öğrenmede kendilerini başarısız hissetme, coğrafya öğrenmenin gerekliliğine inanmama, programların öğrenci düzeyine uygun olmama, öğrencilerin ders kitabındaki konuları sıkıcı bulmaları, coğrafya öğretmenlerinin dersleri zenginleştirebilecek ve etkili hale getirebilecek yöntemleri ve materyalleri kullanmamaları, okulların materyaller ve teknik donanım açısından yetersiz olması, öğretmenlerin program konusundaki eğitiminin yetersiz olması, öğretmenlerin öğrencilerin coğrafya dersine ilgilerinden memnun olmamalarının oluşturduğunu öne sürmüşlerdir.

Fen Lisesi öğrencileri 'coğrafya bilgilerinin', genel kültür amaçlı kullanımını ön plana çıkarmakta, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri kullanmadıklarını iddia etmekte ve Anadolu Lisesi öğrencileri de günlük hayatta kullandıklarını vurgulamaktadırlar. Her üç grupta da belli sayıda öğrenciler coğrafya bilgilerinin sadece sınavları başarmak için işe yaradığı görüşünü ortaya koymuşlardır. Tomal (2009) lise öğrencilerinin günlük hayatlarında coğrafi becerileri kullanma açısından kısmen yeterli olduklarını belirterek, bunda coğrafya derslerinde öğrencilerin hayatlarını sürdürdükleri yakın çevreyle ilişkinin kurulamaması ve arazi gezilerinin yetersiz ya da hiç yapılmamasının etkisinin büyük olduğunu iddia etmiştir. Gökçe ve Öztürk (2013:109) araştırmasında ilköğretim öğrencilerinin %21,08'i, coğrafya konularını öğrenme amaçları arasında konum bilgisi edinmek olduğunu, %14,1'i de coğrafya konularına kıtalar ve dünya üzerindeki ülkeler hakkında bilgi edinmek için ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Fen Lisesi öğrencilerinin %90'ı, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin %68,4'ü ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin %91,1'inin coğrafya dersinin diğer derslere özellikle de Tarih dersine belli bir katkısı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Demiralp (2006) harita becerilerini; sembollerin kavranması, alansal perspektifin oluşturulması, yön algısının geliştirilmesi, mesafe algısının yerleştirilmesi, yerin belirlenmesi, harita ölçeği, yeryüzü şekillerinin anlaşılması, haritanın okunması vb. olarak sıralamış ve bu becerilerin çoğunlukla coğrafya eğitimi temelinde tasarlandığını ifade etmiştir. Sosyal Bilimler ve Coğrafya derslerinde bu becerileri kazanan öğrencilerin, Tarih derslerinde de kazanmış oldukları bu becerilerini kullanarak Tarih konularını daha iyi anlayacakları ve yorumlayacaklarına vurgu yapmıştır.

Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Anadolu Lisesi'nin her üçünde de öğrencilerin coğrafya derslerinde herhangi bir beceri kazanmadıkları vurgusu ön plandadır. Coğrafya dersinde hiçbir beceri kazanmadığını ifade eden öğrencilerin büyük bir bölümünün 9. ve 10 sınıf öğrencileri oldukları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte mekan algılama ve harita kullanma becerilerinin ikinci sırada vurgulanan beceriler olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ünlü (2011) lise öğrencileri üzerinde coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi üzerine yaptığı çalışmada, coğrafi becerilerin 12. sınıflardaki gerçekleşme düzeyinin 9. sınıflardaki gerçekleşme düzeyinden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Harita becerilerinin gerçekleşme düzeyinin 9. sınıflarda 12. sınıflara oranla daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Harita okuma becerisinin sadece

coğrafya dersinde değil bireyin günlük yaşamının farklı yerlerinde işe yarayabileceğine vurgu yapmıştır. Artvinli ve Kaya (2010), ortaöğretimde coğrafya öğretim programında harita okuma becerisinin kazandırılmasına yönelik pek çok etkinliğe yer verildiğini ifade etmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akbıyık, C. and Kalkan Ay, G. (2014). Perceptions of pre-school administrators and teachers on thinking skills instruction: A case study. *H. U. Journal of Education*, 29(1), 01-18.
- Akengin, H., Yıldırım, G., İbrahimoglu, Z. ve Arslan, S. (2014). Öğrencilerin coğrafya dersine ilişkin öz-yeterlik algıları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 150-167.
- Alım, M. (2008). Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 25-32.
- Alberts, H. C. (2010). Using cocoa and chocolate to teach human geography. *Journal of Geography*, 109 (3), 105-112.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Artvinli E. ve Kaya, N. (2010). Ortaöğretim coğrafya 11 ders kitabının coğrafi becerileri gerçekleştirilebilir düzeyi. *TSA*, 14(1), 305-320.
- Aydın, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik akademik benlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 6(1), 661-677.
- Aydın, F. (2012). Sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin coğrafya dersinin öğretimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 1035-1050.
- Broka, P., Fisher, D., Rickards, T. and Bull, E. (2006). Californian science students' perceptions of their classroom learning environments. *Educational Research and Evaluation*, 12(1), 3-25.
- Chionh, Y. H., & Fraser, B. J. (1998). *Validation and use of the "What Is Happening In This Class" Questionnaire in Singapore*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Diego, CA.
- Demiralp, N. (2006). Coğrafya Öğretiminde Gösteri Yöntemi Kullanılarak Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Den Brok, P., Levy, J., Wubbels, T., & Rodriguez, M. (2003). Cultural influences on students' perceptions of videotaped lessons. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 355 – 374.

- Department for Education and Employment & Qualifications and Curriculum Authority (DfEE/QCA) (2004). *The national curriculum handbook for secondary teachers in England: Key stages 3 and 4*. London: DfEE/QCA.
- Fraser, B. J. (1998). Science learning environments: Assessments effects and determinants. In B. J. Fraser & K. Tobin (Eds.), *International handbook of science education* (pp. 527 – 564). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Gillen, J., Skryzhevskaya, L., Henry, M. C. and Green, J. (2010). Map interpretation instruction in introductory textbooks: A preliminary investigation, *Journal of Geography*, 109(5), 181-189.
- Gökçe, N. (2002). Türkiye’de öğretmen yetiştirmede coğrafya eğitiminin sorunları ve öneriler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 721-768.
- Gökçe, N. ve Öztürk, F. (2013). İlköğretim öğrencilerinin coğrafya biliminin konularına ilişkin algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 92-118.
- Holt-Jensen, A. (2005). The status of geography in Norway; an issue of grave concern. In *Changing horizons in geography education*, ed. K. Robert, P. Charzynski, 137-145, Torun, Poland; Herodot Network and Association of Polish Adult Educators.
- İlhan, A., Gülersoy, A. E., ve Gümüş, N. (2013). Coğrafya dersi (ortaöğretim) başarısını etkileyen faktörlerin öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 61-77.
- Kubiatko, M., Janko, T. and Mrazkova, K. (2012). Czech student attitudes towards geography. *Journal of Geography*, 111(2), 67-75.
- Kubiatko, M., Mrazkova, K. And Janko, T. (2012). Gender and grade level as factors influencing perception of geography. *Review of International Geographical Education Online ©RIGEO*, 2(3), 289-302.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005, 2011), Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9., 10., 11. ve 12. sınıflar). Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Muehrcke, P. (1981). Maps in geography. *Cartographica*, 18(2), 1-41.
- Özdemir, U. (2012). High school students’ attitudes towards geography courses. *World Applied Sciences Journal*, 17(3), 340-346.
- Öztürk, M., and Alkış, S. (2009). Primary school student teachers’ perceptions of geography. *Elementary Education Online*, 8(3), 782-797.
- Prokop, P., Prokop, M. and Tunnicliffe, S. D. (2007). Is biology boring? Student attitudes toward biology. *Journal of Biological Education*, 42(1), 36-39.
- Sack, D. & Petersen, J. F. (1998). Children’s attitudes toward geography: A Texas case study. *Journal of Geography*, 97(3), 123-131.

- Santelmann, M., Gosnell, H. and Meyers, S. M. (2011). Connecting children to the land: place-based education in the Muddy Creek Watershed, Oregon. *Journal of Geography*, 110(3), 91-106.
- Thompson, W. C. (2010). Geointerpretative oppoortunities foster learning outside the classroom. *Journal of Geography*, 109(3), 124-129.
- Tomal, N. (2009). Coğrafya derslerinde edinilen bilgilerin günlük hayatta kullanılma durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 229-240.
- Tomal, N. (2010). High school students' attitudes towards geography and the questions they wonder about. *Scientific Research and Essays*, 5(13), 1729-1733.
- Ünlü, M.(2011). Coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 2155-2172.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. AŞ.
- Zaman, S. ve Coşkun, O. (2007). Orta öğretim öğrencilerinin coğrafya derslerine karşı tutumları üzerine bir araştırma: Erzurum örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 17-31.
- Akengin, H., Yıldırım, G., İbrahimoğlu, Z. ve Arslan, S. (2014). Öğrencilerin coğrafya dersine ilişkin öz-yeterlik algıları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 150-167.

Coğrafya Öğrenmek Niçin Önemlidir? Lise Öğrencilerinin Algıları